

Спільна відповідальність за місію УГКЦ в Західній Європі

*Слово Владика Богдана, Апостольського Екзарха
для українців візантійського обряду у Німеччині та Скандинавії
до учасників Собору Єпархії св. Володимира в Парижі,
28 січня 2022 р.Б.*

Преосвященний Владико Глібе, всесвітліші і всечасні Отці, преподобні Сестри, дорогі Брати і Сестри у Христі, учасники цього Єпархіяльного собору,

щиро дякую за запрошення мене і о. Андрія Химчука на Ваш Собор і можливість поділитися з Вами кількома думками на тему, яку запропонував мені Секретаріат. До певної міри вже сам факт нашої з отцем Химчуком участі в Соборі є яскравою ілюстрацією змісту моєї доповіді, бо ми тут творимо спільноту задля кращого здійснення місії нашої Церкви в Західній Європі. Але, дозвольте, що, користаючись з цієї нагоди, все ж таки поділюся кількома думками щодо понять, які виписані в заголовку моєї доповіді. Зосереджуся на перших трьох поняттях: «спільна», «відповідальність», «місія».

Спільна. Це слово виражає нашу церковну і християнську ідентичність. Святійший Отець Франциск на зустрічі з митрополитами та Постійним Синодом УГКЦ у липні 2019 року зауважив: *«Бути Церквою означає бути спільнотою, яка прямує вперед разом»*. Але у Церкві як спільноті **не йдеться про чисто людське буття разом, чисто людське зібрання**, бо Церква – це таїнство Божої присутності з нами, а через нас – у світі. *«Де двоє, або троє зібрані в Моє ім'я, там я посеред них»* (Мт. 18, 20). Остаточо, через наше спільнотне буття і діяння ми покликані явити у світі образ Бога в Тройці Святій єдиного, який є спільнотою осіб в любові. То ж автентична християнська спільнота самим своїм буттям є символом, таїнством Божої присутності у світі, згідно зі словами Христа: *«Не може сховатись місто, що лежить на верху гори. І не запалюють світла та й не ставлять його під посудиную, лише на свічник, і воно світить усім у хаті. Так нехай світить перед людьми ваше світло, щоб вони, бачивши ваші добрі вчинки, прославляли вашого Отця, що на небі»* (Мт. 5, 14-16)

Окрім цього, **церковна спільнота відіграє також важливу роль у житті своїх членів**. Саме у лоні Церкви через Таїнство хрещення народжується Христовий учень і учениця та через Хрещення долучається до цієї єдиної Божої родини, якою є свята, соборна і апостольська Церква. У Церкві, яка є *«стовпом і основою істини»* (1 Тим. 3, 15), християнин пізнає правди Божі, віднаходить орієнтири в лабіринтах щоденного життя і отримує божественно-людську підтримку на своєму шляху зростання у вірі і свідчення віри.... *«Ми один одному члени»* (Еф. 4, 25) - каже св. Павло, підкреслюючи взаємозалежність християн у єдиному Тілі. *«Не може око руці сказати: «Ти мені непотрібна!» Чи голова ногам: «Ви мені непотрібні!»... Та Бог так уклав тіло, ... щоб не було роздору в тілі, але щоб члени дбали однаково один про одного.»* (1 Кор. 12, 21.24-25).

Старий Завіт перестерігає: *«Двом ліпше, ніж одному, вони бо мають ліпшу користь із своєї праці. Бо як упадуть, один одного підніме. Горе ж одному, як упаде, і нема нікого, щоб його підвести»* (Проп. 4, 9-10). Ми всі, що живемо в малих спільнотах, - парафіяльних і родинних, а може і самотньо, - будучи віддаленими одні від одних десятками, а часом і сотнями кілометрів, знаємо з власного досвіду, як **важко діяти у цьому світі як християни поодинці**. Не раз відчуваємо, як хвиля пануючої субкультури заливає наш хиткий човен віри, не раз нам бракує сил, щоб гребти проти течії, долати супротивні

вітри і буревії, які навалюються на човен Церкви, нам можуть опускатися руки і нас може долати почуття страху, тривоги і безвиході. В таких обставинах нам так потрібно знайти опору у спільноті, знайти єдиновірців, які підтримають нас, піднесуть на душі, допоможуть встати на ноги і з новою надією продовжувати наш життєвий шлях!

Ось чому для нас настільки важливо прикладати зусилля, щоб **творилася у наших громадах і парафіях справжня спільнота. А Творцем спільноти є Господь.** *«На ньому, - каже св. Павло, - вся будівля, міцно споєна, росте святим храмом у Господі; на ньому ви теж будете разом на житло Бога в Дусі»* (Еф. 2, 21-22). Дух Святий запевняє ріст і єднання церковної спільноти. Тому так життєво необхідним для Церкви є **молитва, Свята Літургія**, під час якої властиво твориться спільнота, бо Дух Святий, який перемінює євхаристійні дари, перемінює також і нас в єдине Тіло – Христову Церкву, як це виражає молитва епиклези Літургії св. Василя Великого: *«А нас усіх, що від одного хліба і чаші причащаємося, з'єднай одного з одним на причастя єдиного Духа Святого»*.

Церква має бути «школою сопричастя», школою спільнотного життя, а це означає, що Церква має бути передовсім **школою молитви і школою переображених і наповнених Божою любов'ю людських взаємин**. Невипадково початки першої християнської спільноти сягають не просто фізичного перебування разом, але – перебування разом на молитві: *«Всі вони пильно й однодушно перебували на молитві разом з жінками і Марією, матір'ю Ісуса, та з його братами»* (Діяння 1, 14); *«Вони постійно перебували в апостольській науці та спільності, на ламанні хліба й молитвах»* (Діяння 2, 42); *«Щодня вони однодушно перебували у храмі, ламали по домах хліб і споживали харчі з радістю і в простоті серця; хвалили Бога і втішались любов'ю всього люду»* (Діяння 2, 46-47). Без молитви християнське згромадження перетвориться на звичайні людські збори, а ніколи не стане спільнотою Христових учнів.

Тим хто громадить воєдино Христових учнів є Святий Дух. В стихирі на Вечірні П'ятидесятниці це виразно зазначено: *«Усе подає Дух Святий: пророків посилає, священників удосконалює, неграмотних мудрости навчає, рибалок богословами появляє, і єднає всю церковну спільноту»*. А одним з **видимих проявів такого єднального діяння Святого Духа у спільноті є відсутність у ній поділів, роздорів, розколів**. Бо саме диявол є тим, хто ділить роз'єднує, протиставляє, як і саме слово це виражає: (διάβολος – означає той, хто розділяє). Там, де є поділи, протиставлення, або, кажучи мовою св. Якова апостола, «війни» між членами спільноти (пор. Як. 4, 1), там немає Духа Божого, а отже там церковне буття перебуває під великою загрозою.

Колись в німецькомовному середовищі був такий відомий мирянський дух, який проходив під назвою «Ми є Церква» - «Wir sind Kirche», але це **«ми» мало характер протиставлення і ексклюзивізму**: це «ми» протиставлялося ієрархічній Церкві і духовенству в ній. Воно не враховувало необхідності поєднання, примирення різних дарів всередині одного Тіла. Очевидно, це могла бути реакція на клерикалізм, який є іншою формою ексклюзивізму, проте це не виправдовує помилок, які робилися цим рухом тоді і робляться певними групами у Церкві нині.

Бо сьогодні, коли говориться «Церква», часто знову мається на увазі переважно пастирів, особливо, коли йдеться про якісь негативні явища чи скандали, пов'язані із церковнослужителями. Я нещодавно мав нагоду спілкуватися з одним мирянином римо-католиком, віруючим і, як він висловився сам про себе - «kirchenfreundlich» – зичливо налаштованим до Церкви, який ділився своїм болем з приводу скандалів в Католицькій Церкві Німеччини. Він кілька разів наголошував, що «Церква має стати на коліна, вдаритися в груди, каятися...» і так далі. Але у мене склалося враження, що в тому

«Церква» він радше не бачив місця для себе, не бачив своєї ролі в очищенні цієї Церкви... «Церква» це були єпископи, кардинали, Папа, одне слово - ієрархи... Очевидно, є адміністративна, канонічна, врешті решт кримінальна відповідальність за гріхи перед Богом і за злочини перед людською спільнотою. Втім, у Церкві ми всі несемо тягарі один одного і часто мусимо нести тягарі, яких ми ані самі не обирали, ані самі не клали собі на рамена. Легко належати до Церкви «тріумфуючої» і любити її, але любити Церкву поранену, забруднену людським гріхом, - це вимагає вже неабиякої зрілості у вірі. Втім, це - частина нашої відповідальності за Церкву: молитися за неї, дбати про її очищення через власне освячення, дбати про її зростання через власне преображення Святим Духом. У цьому теж проявляється таїнственна єдність і спільність Церкви, про яку св. Павло казав: *«І як страждає один член, страждають усі з ним члени; і як один член у славі, радіють з ним усі члени»* (1 Кор. 12, 26).

Відповідальність. Зі спільності у Святому Дусі випливає відповідальність одне за одного і за інших. Спільнота означає спільність, яка виражається на різних рівнях - починаючи від духовного і закінчуючи щоденним і матеріальним. Зауважмо, що після опису **Зіслання Святого Духа**: *«коли вони молилися, затряслось те місце, де вони зібралися, і всі сповнилися Святим Духом, і сміливо звіщали слово Боже»* (Дії 4, 31) Діяння святих апостолів відразу описують факт дивовижного **єднання усієї спільноти**: *«Громада вірних мала одне серце й одну душу»*, а це єднання виражалось також у **спільності дібр** та у взаємній підтримці між членами спільноти: *«і ні один не називав своїм щось з того, що кому належало, але все в них було спільне»*. Таке життя перших християн ставало **джерелом сили та плідності їхньої місії**: *«Апостоли з великою силою свідчили про воскресіння Господа Ісуса й були всім вельми любі»*. Так злучена між собою спільнота показувала **реальну турботу одне про одного**: *«Тому й ніхто з них не був у злиднях, бо ті, що були власниками земель або мали дома, їх продавали, приносили гроші за продане та й клали в ноги апостолів, - і роздавалось це кожному за його потребу»* (Діяння 4, 32-35).

Синонімом спільної відповідальності є **залучення, участь**, про які каже Папа Франциск, запрошуючи Церкву крокувати синодальним, або соборним шляхом. Конкретно беручи, йдеться про **більше залучення мирян до життя і місії Церкви**. Якщо Церква має бути спільнотою, то вона не може перетворитися на «приход» - коли люди лише приходять, щоб виконати «свій недільний обов'язок» участі в Святій Літургії, чи скористатися з інших духовних треб. Віруючі в парафіяльній спільноті мають реалізувати своє буття християнином, своє буття Христовим учнем. У цьому контексті можемо застановитися над трьома питаннями:

- **1) чому миряни мало, або недостатньо беруть участь у церковному житті**, не в сенсі: користають з духовних послух, які пропонує Церква в особах своїх священнослужителів, а реально співпрацюють з цими співслужителями у сповненні місії Церкви? Навіть, якщо тут, серед нас сьогодні, є миряни і ваша участь у Соборі є доказом вашої активності у Церкві, мусимо визнати, що духовний потенціал більшості наших мирян ще не пробуджений і не задіяний у місії Церкви;
- **2) де б могли наші миряни бути більше, ніж дотепер залученими до реалізації місії Церкви**, зокрема, враховуючи потенціал переображення середовищ зсередини, який Господь вкладає в руки мирянам: *«Вони [миряни] живуть у світі, тобто серед усіх своїх мирських справ і обов'язків, у звичайних умовах родинного і суспільного життя, з яких немовби зіткане їхнє існування. Там Бог їх кличе, щоб вони, виконуючи свої обов'язки в євангельському дусі, стали*

немовби закваскою для освячення світу зсередини і, передовсім сяючи свідченням власного життя, вірою, надією та любов'ю, являли Христа іншим» (LG 31). Отож, завдання душпастирів полягає на тому, щоб допомогти мирянам почути отой поклик Божий і відтак відповісти на нього і таким чином спричинитися до здійснення місії Церкви у світі. Цей процес в духовній літературі називається **розпізнанням** і воно є надзвичайно важливим для того, щоб приймати правильні рішення задля здійснення відповідно до волі Божої свого християнського і життєвого покликання. В німецькій мові є такий вислів: «*Keine Entscheidung ohne Unterscheidung!*» - Жодного рішення без розпізнання! Це **розпізнання індивідуальних харизм і обдарувань покладене на віруючого, якому в цьому допомагають пастирі**. Догматична Конституція Другого Ватиканського Собору про Церкву «Світло народів» каже про це так: «*Пастирі знають, що Христос поставив їх не для того, щоб вони поклали тільки на себе всю спасительну місію Церкви у світі; вони знають, що їхнє преславне завдання – так пасти вірних і так визнавати їхнє служіння й харизму, щоб ті, кожен по-своєму, одностайно співпрацювали в єдиному ділі*» (LG 30). Як приклад важливого і спонтанного служіння мирян на парафії можна навести **простий жест – гостинність і відкритість парафіяльної спільноти до новоприбулих**: коли після богослужіння звертаємо увагу на новоприбулих, цікавимося, чи вони потребують помічі, пропонуємо підтримку, або просто ведемо невимушену і сердечну бесіду із ними, - це в силах робити кожен, для цього не треба богословської освіти, а тільки живий досвід Божої любові, яка спонукає давати її даліше.

- **3) як маємо допомогти мирянам, щоб вони могли більш успішно співпрацювати у здійсненні місії Церкви?** Тут, мабуть, слід послухати самих мирян, щоб вони сказали, де і якої помічі вони потребують.

Місія. Нашу місію тут, у Європі, можна розуміти в подвійному сенсі: по-перше – у ширшому значенні місії як покликання, завдання Церкви загалом. Тут можемо сказати, що специфічний вклад нашої Церкви у церковну і християнську дійсність Європи може полягати на тому, щоб:

- своїм буттям **свідчити про розмаїття і багатство християнських традицій Європи**, зокрема пригадувати, що християнство у його двох іпостасях – східному і західному від самих початків співтворило християнське обличчя Європи і надалі продовжує його об'являти. Тут нам на поміч спішать Анна Київська, королева Франції, та її доня Едіґна, Блаженна Католицької Церкви, яка завершила свій духовний подвиг тут, в Баварії. Ці славні доньки нашої землі еднають три народи – французький, німецький і український, але передовсім свідчать про духовну і культурно-цивілізаційну єдність європейської родини на основі християнських цінностей – тисячу років тому і сьогодні.
- давати **свідчення про єдність Церкви**. В ситуації, коли в Європі існує так багато Церков і церковних спільнот, наше сопричастя з наслідником апостола Петра показує, що єдність не є лише бажаною ціллю і темою наших молитов, але що ця єдність є тим, чим діти нашої Церкви реально живуть і за що часто склали свідчення крові і власного життя, починаючи від св. Йосафата і закінчуючи новомучениками ХХ-го століття. Ми маємо допомогти реалізувати заклик Івана Павла II, який казав свого часу: «*Європо, не забувай твоїх мучеників!*».
- ще один елемент нашої місії в Європі це – **служіння нашими духовними скарбами для християн інших традицій та шукаючих людей загалом**. О.

Томаш Галік зауважив, що особливо в часах коронавірусу Церква мусить відкритися до тих, кого можна назвати «шукаючими», хто перебуває на периферіях, в тому числі і на периферіях Церкви та запропонувати їм новий досвід зустрічі з Богом у рамках власної духовної традиції: *«Теологія визволення вчить нас шукати Христа серед людей на периферіях суспільства. Але також необхідно шукати його серед людей, які маргіналізовані в Церкві... Господь уже постукав зсередини і виходить, а наша робота – шукати його і слідувати за ним. Христос пройшов крізь двері, які ми замкнули зі страху перед іншими. Він пройшов крізь стіну, якою ми себе оточили. Він відкрив простір, широта і глибіню якого спричинили наше запаморочення. ... Де ще ми з певністю зустрінемо рани Воскреслого, як не в ранах світу і ранах Церкви, ранах тіла, котре він собі прийняв?»* (Т. Галік, Християнство в часи пошесті). **Сестра Міхаела Гутт**, німкеня, яка посвятилася плеканню духовного життя у візантійській традиції та популяризації духовного досвіду Східної Церкви посеред німецького населення, з боєм стверджує, як багато її співгромадян, навіть вчорашніх католиків, шукають за новим духовним досвідом в близькосхідних релігіях та новітніх релігійних рухах. при цьому навіть не здогадуються, як дуже глибокий духовний досвід може їм запропонувати Християнський Схід.

А якщо говорити про **місію у її вузькому значенні цього слова** – тобто як проповідь Євангелія людям, які ще не мали можливості пізнати Христа і особисто зустріти Його, то тут для нашої Церкви загалом і, припускаю, для кожної з наших структур в Європі ще просто непочатий край праці. Ми з різних причин – об'єктивних і суб'єктивних, призвичаїлися до так званого «консервативного» душпастирства, до несення духовної опіки лише власним вірним, членам нашої громади, ми замало є «експансивною» Церквою, або, кажучи мовою церковною – «церквою, яка живе місійно-євангелізаційною духовністю, місійним духом. Але ми, здається, дуже мало усвідомлюємо необхідність виходити поза власні мури, поза власні огорожі, ділитися скарбом віри, який ми зберегли і плакаємо в наших серцях і в наших спільнотах. І саме до цього, до речі, закликає нас останній пункт Послання Синоду Єпископів УГКЦ 2021 року «Надія, до якої нас кличе Господь» - «Місійність і вихід назустріч світові».

То ж цю працю слід розпочинати з **усвідомлення необхідності плекати місійну духовність і місійну діяльність** як характерну і суттєву прикмету Христової Церкви, яка має бути **Церквою «апостольською»**, а це означає, - втілювати в життя євангелізаційну місію перших апостолів. **Можемо з певністю сказати: Церква або проводить євангелізаційно-місійну працю, або перестає бути Церквою.** Останнє слово-напуття, яке скерував Господь Ісус до своїх учнів перед Вознесінням було доручення і вислання саме на таку місійну працю: *«Ідіть, отже, і зробіть учнями всі народи: християчи їх в ім'я Отця і Сина і Святого Духа; навчаючи їх берегти все, що я вам заповідав. Отож я з вами по всі дні аж до кінця віку»* (Мт. 28, 19-20).

* * *

Господь заповів нам великий скарб, - спасіння через живу віру, пробуджену проповідд Божого Слова, яке пробуджує. Наша Матірня Церква подає нам цей скарб живої віри у неповторному вияві нашої візантійсько-української традиції. Дух Святий кличе нас до спільної відповідальності за місію нашої Церкви на європейському континенті. Тепер наша черга – у молитві і спільній застанові шукати і формулювати відповіді на ці запрошення, доручення і заповіді.